

15. LUDOLF VAN SAKSEN, *Vita Christi*. Keulen, [Ludwig von Renchen], 1476, f^o.

Imitatie van een oude band; op beide platten filets en losse stempels in blinddruk; twee paar sloten; 19de eeuw. Herkomst: A. Pijl (in handschrift); Hubertus Grisonius (in handschrift); Cornelius Hugonis (? in handschrift); Kapucijnen te Brussel (in handschrift); verzameling van de Stad Brussel (stempel).

Brussel, Koninklijke Bibliotheek, Inc. C 27 LP

Dit werk is niet te verwarren met de anonieme *Vita Jesu Christi*, later door W. Moll het *Bonaventura-Ludolfiaanse leven van Jesus* geheten, noch met de *Meditationes vitae Christi* van pseudo-Bonaventura. Ludolfus' *Vita Christi*, een omvangrijk werk in twee delen, voorafgegaan door een proloog, heeft een zeer grote verspreiding in handschrift en in druk, in het Latijn en in vertaling gekend. De eerste editie verscheen in 1474, d.w.z. er verschenen dat jaar twee verschillende drukken, één te Straatsburg en één te Keulen. Laatstgenoemde kwam op 30 april bij Nicolas Götz van de pers (POLAIN 2532), een lijvige folio-editie van 468 bladen of folio's; in de bekende exemplaren treden daarbij varianten op betreffende het incipit, de tabula (de inhoud) en de colofon. De andere editie, een folio-uitgave van 394 bladen, is gedrukt met het lettertype van Heinrich Eggestein te Straatsburg (IDL 3011). Proctor heeft destijds de veronderstelling geuit dat het boek met Eggesteins letter in het kartuizerklooster te Straatsburg was gedrukt. Een aantekening in één van de exemplaren evenwel, nu in de Bibliothèque Nationale te Parijs bewaard, doet afbreuk aan deze bewering: het exemplaar werd door Eggestein aan de kartuizers van het klooster te Straatsburg geschonken; hierdoor wordt het immers onwaarschijnlijk dat zij het zelf zouden hebben gedrukt. Beide drukkers moeten wel over een verschillende legger hebben beschikt; de omstandigheid dat het incipit van beide edities verschillend is, schijnt daar ook op te wijzen. Eggestein zal ongetwijfeld een handschrift uit het Straatsburgse klooster als kopij hebben gebruikt. Baier die zich in zijn onderzoek over Ludolfus' *Vita Christi* vrijwel niet met de

oude drukken heeft ingelaten, situeert de editio princeps van dit werk ten onrechte in 1472. Omstreeks dat jaar verschijnt het *Compendium vitae Christi* van Ludolf dat door Arnold Therhoernen te Keulen moet zijn gedrukt (POLAIN 2539). De eerste editie van de *Meditationes vitae Christi* van pseudo-Bonaventura verscheen bij Günther Zainer te Augsburg in 1468 (GW 4739). De eerste — en enige — editie van het *Bonaventura-Ludolfiaanse leven van Jezus* in het Middelnederlands kwam van de pers in 1479 bij Jacob Jacobszoon van der Meer en Mauricius Yemantszoon te Delft onder de titel *Tractaet vanden leven ons Heren Ihesu Cristi* (CA 1121, IDL 2936). De hier tentoongestelde druk is op zijn minst de zevende, en misschien wel een latere. Op het titelblad enkel de woorden *Vita Jesu*, uit een klein gotisch lettertype gezet. In de proloog leest men: „Prologus ludolphi carthusiensis in meditationes vite ihesu christi”. Dit verklaart wellicht waarom de *Vita Christi* in de bibliografieën vaak als *Meditationes vitae Christi* wordt aangeduid. Dit is een bijzonder fraai exemplaar, tot het einde toe gerubriceerd. Proloog en tekstbegin hebben elk een grote initiaal met penwerk versierd waarin fel-blauw en rood-bruin domineren. Het (oudste?) eigendomsmerk staat onder de titel en is vroeger reeds met inkt onleesbaar gemaakt; een eind lager staat volgende kenspreuk: „Vita mortalium militia”. Op de versozijde van het laatste blanco blad achteraan staat in een „littera formata” van omstreeks 1500: „A.aaa.9 Pijl — presbiter hantwerpiensis”. Er zijn aantekeningen gemaakt, opvallend veel in kapittel III van het tweede deel (fol. a3v^o) dat over de transfiguratie handelt. Het moet een aandachtige lezer geweest zijn want op fol. a4v^o is een regel doorgehaald omdat hij per vergissing tweemaal was gezet. [E.C.-I.]

R. PROCTOR, *An index to the early printed books in the British Museum, I. Germany*, London, 1898, p. 43, nr. 297; E. VOULLIÈME, *Der Buchdruck Kölns bis zum Ende des fünfzehnten Jahrhunderts*, Bonn, 1903, nr. 762; POLAIN 2535; *Catalogue of books printed in the xvth century now in the British Museum, I*, London, 1963 (lithographic reprint), p. 75a; W. Baier, *Untersuchungen zu den Passionsbetrachtungen in der ‚Vita Christi‘ des Ludolf von Sachsen*, I, Salzburg, 1977, p. 159 (Analecta Cartusiana, 44); *Catalogue des incunables [conservés à la] Bibliothèque nationale*, II, Paris, 1981, nr. L-264; J. DESCHAMPS, *De „Vita Christi” van Ludolf van Saksen in het Middelnederlands*, *Historia et spiritualitas Cartusienensis. Colloquii quarti internationalis Acta*, Gandavi-Antverpiae-Brugis 16-19 Sept. 1982, ed. J. DE GRAUWE, Destelbergen, 1983, p. 157-176; IDL 3015.